

Miniordbog

A

Abdomen: bughulen.

ABO-system og rhesussystem: blodtypesystemer.

Absorbere: optage.

Absorption: optagelse i kroppen.

ACE-hæmmere og angiotensin-receptorantagonister: medicin, der nedsætter modstanden i arterierne.

Acetylkolin: et stof, der overfører impulser i nervesystemet (transmitterstof).

Acetylsalicylsyre: medicin, der nedsætter risikoen for, at der dannes blodpropper.

Acites: væskeansamling i bughulen.

Acne vulgaris: svært udbrud af bumser.

Adenoide vegetationer: polypper.

ADH, antidiuretisk hormon: hormonet, der tilbageholder vand fra nyrerne og dermed nedsætter urindannelsen.

ADH: antidiuretisk hormon, der styrer, hvor meget vand der udskilles i nyrerne og tarmen.

Adrenalin: vores angst-, flugt- og kamphormon.

Afasi: problemer med at udtrykke sig.

Agnosi: problemer med at genkende omgivelserne.

Aids: når hiv-virus har ødelagt mange af de hvide blodlegemer, svækkes immunforsvaret, og patienten får infektioner.

Akinesi: langsomme bevægelser.

Akson: udløber, der leder impulser videre fra cellelegemet til synapsen.

Albumin: transportprotein i blodet. Ses kun i urinen, hvis der er noget galt med nyrerne.

Aldosteron: hormon, der tilbageholder Na⁺.

Allergen: et proteinstof, som kan fremkalde allergi, fx tungmetaller som nikkel og krom. Men også proteiner i fødevarer, pollen, dyrehår, dyreskæl og husstøvmider kan være allergener.

Almindelig sygdom: kortvarig sygdom.

Alveoler: små lungeblærer eller luftsække.

Alvorlig sygdom: sygdom, hvor mennesket er truet på livet.

AMI: akut myokardieinfarkt.

Aminosyrer: byggesten i proteiner.

Anabolisme: opbygning fra næringsstoffer.

Anabolske hormoner: væksthormon og kønshormoner giver øget proteindannelse.

Anamnese: patientens egen sygehistorie.

Aneurisme: en udposning på en arterie.

Angina pectoris: brystmerter, der opstår, fordi hjertemusklen mangler blod/ilt.

Angiotensin: et hormon, der regulerer kroppens salt- og vandbalance samt blodtryk.

Antidiuretisk hormon: et hormon, der holder vand tilbage i kroppen ved at nedsætte urinproduktionen.

Antikoagulationsbehandling: medicin, der hæmmer dannelse af blodpropper.

Anus: endetarmsåbning.

Aorta: hovedpulsåren.

Apopleksi: slagtilfælde. Skyldes en blodprop eller en blødning i hjernen.

Appendix: blindtarm.

Apraksi: problemer med at udføre handlinger.

Arteria carotis communis: halspulsåren eller halsarterien.

Arteria femoralis: pulsåren i lysken.

Arterier/pulsårer: de blodkar, der fører blodet fra hjertet.

Arteriografi: røntgenundersøgelse af pulsårerne ved hjælp af røntgenkontrastvæske.

Arteriole: små arterier.

Arytmi: rytmeforstyrrelse i hjerteslaget.

Aspirat: væske, der suges op fra hulrum i kroppen, her: fra mavesækken.

Aspiration: væske eller sekreter fra hulrum i kroppen.

Asymptomatisk: uden symptomer.

ATC-kode: er en anatomisk-terapeutisk-kemisk klassifikation, der bruges til at inddele lægemidler i forskellige grupper, efter hvilke organsystemer de påvirker og deres terapeutiske og kemiske egenskaber.

Atrieflimmer og atrieflagren: uregelmæssige, for hurtig eller for langsomme sammentrækninger af forkamrene. Ved atrieflimmer og atrieflagren trækker hjertemuskulcellerne sig ikke sammen samtidigt, og derfor står hjertets forkamre eller hjertekamre blot og sitrer/flagrer. Når hjertemuskulcellernes sammentrækning ikke er samtidig og koordineret, bliver hjertekamrenes pumpefunktion dårlig eller stopper helt.

Atrier (ental: atrium): hjertets forkamre, der opsamler blodet fra venerne og pumper blodet ned i hjertekamrene.

Atrioventrikulærknuden: sikrer, at forkamrene når at tømme blodet ned i hjertekamrene, inden hjertekamrene trækker sig sammen i systole.

Attak: angreb (med følgende forværring af sygdommen).

Autoklave: en trykkoger, dvs. beholder,

der kan lukke helt tæt, og som kan bruges til at sterilisere ved forhøjet tryk og temperatur (over 100 °C).

Autonom: selvstyrende, uden overordnet kontrol, viljens kontrol.

AV-klapperne: klapper, som adskiller forkamrene (atrierne) fra hjertekamrene (ventriklerne) og ensretter blodstrømmen.

B

Baclofenpumpe: en pumpe, der nedsætter spasticiteten.

Bakterier, virus og parasitter: er mikroorganismer eller større dyr, der kan invadere vores krop og fremkalde sygdomme.

Basalstofskiftet: den omsætning af energi, kroppen kan nøjes med, når vi intet laver.

Benpose: pose til opsamling af urin ved KAD eller topkateter.

Betablokkere: medicin, der nedsætter hjertets arbejde.

Bifosfonater: middel, der hæmmer nedbrydningen af knoglevæv.

Bilirubin: et gulorange galdefarvestof. Det er et nedbrydningsprodukt fra bl.a. hæmoglobin.

Biopsi: udtagelse af vævsprøve til undersøgelse.

Biotilgængelighed: beskriver, hvor me-

get af et lægemiddel der optages og når ud i blodbanen og rundt i kroppen, hvor det skal virke. Kan ideelt maksimalt have værdien 100 %.

Bivirkninger: er uønskede virkninger af et lægemiddel, som ellers gives i den rette terapeutiske dosis. Hvis terapeutisk dosis er overskredet, og hvis lægemidlet giver uønsket virkning, taler man ikke om bivirkninger, men om en forgiftning.

Blodceller: celler dannet i den røde knoglemarv.

Blodcellerne: røde blodlegemer, hvide blodlegemer og blodplader.

Blodsukker: mængden af glukose i blodet.

Blodvolumen: mængden af blod i hele karsystemet, dvs. alt blodet i hele kroppen.

Blodvolumen: mængden af blod i kroppen/karsystemet.

Bowmanske kapsel: kapsel, der omslutter de små karbunder i nyrene.

Bronkial hyperaktivitet: en uspecifik irritation i bronkierne, fx fra kold luft eller cigaretrøg.

Bugpresse: muskelfunktion dannet af mellemgulvet og bugmusklerne tilsammen.

C

Calcium: kalk.

Calmette: vaccine mod tuberkulose.

Cancer: kræft.

Cardia: ringmuskel, der adskiller spiserør og mavesæk.

Cellemembran: cellehinde.

Cerebellum: lillehjernen.

Cerebrospinalvæske: rygmarvsvæske.

Cerebrum: storhjernen.

Cholelithiasis: galdesten.

Cl⁻: klorid.

Claudicatio intermittens: smerter i lægmusklerne, fordi musklerne mangler blod/ilt. Viser sig ved anfald af smertefuld halten.

Coilspiral: en lille spiral, der benyttes til at lukke ødelagte kar sammen med.

Colibakterier: bakterier, der er naturligt forekommende i tyk- og endetarm.

Colon: tyktarm.

Compliance: medicin efterlevelse, dvs. at personen får sin medicin, som den bør tages, i de rigtige doser og med det rigtige tidsinterval.

Cor: hjertet.

Corpus luteum: det gule legeme, der går til grunde, hvis ægget ikke befrugtes.

Cyanose: blåfarvning som følge af iltmangel.

Cyste: et unormalt væskefyldt hulrum – her: i brystet.

Cystitis: blærebetændelse.

Cytosol: væske inde i cellen.

Cytostatika: cellegifte, der hæmmer celledeling.

D

Decubitus: tryksår; opstår ved vedvarende tryk på huden, hvor blodforsyningen påvirkes.

Dehydrering: væskeunderskud.

Dendrit: udløber, der leder impulserne hen til cellelegemet.

Den perifere modstand: omfanget af den samlede åbning i arteriolerne.

Dermis: læderhud.

Det diastoliske tryk: det laveste tryk, som måles sidst i hjertekamrenes diastole.

Det kolloidosmotiske tryk: skabes af plasmaproteinerne og suger vand ind i kapillærerne.

Det kredsløbsregulerende center: den del af hjernen, der styrer blodtrykket.

Det parasympatiske nervesystem: danner sammen med det sympatiske nervesystem det autonome nervesystem, der ligger uden for viljens kontrol. Det parasympatiske nervesystem får blodtrykket til at falde.

Det specifikke forsvar: forsvarsceller producerer antistoffer, der bekæmper mikroorganismer. Forsvarscellerne kan huske de mikroorganismer, de har mødt tidligere.

Det sympatiske nervesystem: danner sammen med det parasympatiske nervesystem det autonome nervesystem, der ligger uden for viljens kontrol. Det sympatiske nervesystem får blodtrykket til at stige.

Det systoliske tryk: det højeste tryk, som måles under hjertekamrenes systole.

Det uspecifikke forsvar: en del af immunforsvaret til generel bekæmpelse af bakterier.

Det ydre forsvar: prøver at forhindre sygdomsfremkaldende mikroorganismer i at slå sig ned på vore ydre og indre overflader.

Diabetes mellitus (DM): sukkersyge.

Diabetiske fodsår: oftest en kombination af dårlig blodforsyning, der skyldes åreforkalkning og nedsat følesans (neuropati).

Diafragma: mellemgulvet.

Dialyse: metode til behandling af patienter med nyresvigt.

Diastolen: hjertets hvilefase, hvor hjertet igen fyldes med blod fra venerne.

Diffundere: at molekyler driver gennem cellevæggen.

Diffusion: en simpel diffusion sker på baggrund af forskellig koncentration på hver side af membranen, hvor ilt og kuldioxid strømmer gennem blodkarrenes vægge.

Digoxin: medicin, der bl.a. styrker hjertemuskulaturen, så hjertets pumpefunktion bliver bedre.

Dilatere: at udvide.

Diurese: urinudskillelse.

Diurese: måling af urinmængde inden for en fastlagt periode, fx et døgn.

Diuretika: vanddrivende medicin.

Dna: deoxyribonucleic acid, kæde af kromosomer, cellens genetiske materiale.

Duodenum: tolvfingertarm.

Dræn: et rør, der lægges ind under operationen for at fjerne overskydende væske fra kroppen.

Dyrkning og resistensbestemmelse, D+R: undersøgelse af bakterier, der sikrer, at patienten får den korrekte antibiotika.

Dyspnø: kortåndethed.

Dækvæv: populært udtryk for epitelvæv.

Døgndiurese: urinudskillelse over et døgn.

E

Ejakulere: have sædafgang.

Ekkokardiografi (EKKO): en ultralydundersøgelse af hjertet.

Ekskretion: filtrering af lægemiddelstoffer ud i urinen.

Eksokrin kirtel: kirtel, der udskiller et sekret til en indre overflade (fx tarm) eller en ydre overflade (fx huden).

Eksokrine kirtler: kirtler med udførselsgang for sekreter.

Ekspektorat: opspyt.

Ekspressiv: afasi på grund af problemer med at tale.

Eksspiration: udånding.

Eksspirium: udånding.

Ekstremiteter: arme og ben.

Elevere: at hæve, fx benene, ved at man hæver fodenden i sengen.

Elimination: nedbrydelse og inaktivering af lægemidlet.

Embolus pulmonis: blodprop i lungen.

Emfysem: store lunger.

Endokardiet: hjertets glatte bindevævs-hinde.

Endokrin behandling: hormonbehandling eller antihormonbehandling.

Endokrine kirtler: hormonproducerende kirtler.

Endokrin kirtel: kirtel, der udskiller hormon til blodet.

Endokrine kirtler: kirtler uden udførselsgang, som danner hormoner.

Energibalance: energiindtagelse svarende til energiforbrug. Er man i energibalance, holder man vægten, så man hverken tager på eller taber sig.

Enlaget cylinderepitel: vævstype, der beklæder maveslimhinden.

Enlaget pladeepitel: dækvæv.

Epidemi: hurtig spredning af smitsom sygdom. I Danmark regner man det for en epidemi, når antallet af sygdomstilfælde bliver fordoblet på en uge.

Epidermis: overhud.

Epididymides: bitestikler.

Epiduralkateter: en tynd plastikslange, der ligger i ryggen tæt ved de nerver, som bringer smerteimpulser til rygmarven.

Epiglottis: strubelåget.

Epitelvæv: dækvæv.

ERCP: en kikkertundersøgelse af galdegangene med indsprøjtning af kontraststof.

Erektion: rejsning.

Erythrocytter: røde blodlegemer, der transporterer ilt og kuldioxid.

Erythropoietin (EPO): et hormon, der stimulerer knoglemarven til dannelsen af røde blodlegemer.

Et antistof: stof, som bekæmper én bestemt type mikroorganisme.

Evidensbaseret viden: viden om, at fx en medicin eller en behandlingsform er dokumenteret gennem forskning.

Exploratio rectalis: undersøgelse, hvor lægen føler med en finger i endetarmen.

F

Farmakodynamik: beskrivelse af, hvordan medicinen virker.

Farmakokinetik: læren om et lægemid-
dels optagelse, metabolisme, fordeling
og udskillelse i den organisme, det er
indgivet i. Altså hvad kroppen gør ved
lægemidlet.

Farynks: svælget.

Fibrin: et protein, der indgår i blodets
størkningsproces.

Fiksere: sætte fast – så brudenderne
ikke forrykker sig.

Fagocytose: leukocytters bekæmpelse
af mikroorganismer i kroppen.

Fistel: en kanal mellem tarm og hud
eller til andre organer.

Flatus: en prut er udslip af tarmgas, der
viser, at maven er ved at komme i gang
efter bedøvelsen.

Flerlaget cylinderepitel: vævstype, der
beklæder slimhinderne i luftvejene.

Friktion: kraften, der opstår, når to gen-
stande gnider mod hinanden.

FSH: follikelstimulerende hormon.

Føling: samlebetegnelse for de fire
symptomer på hypoglykæmi, nemlig
hjerterbanken, svedtendens, indre uro og
humørsvingninger.

Førstepassage-metabolisme: første trin
i orale lægemidlers nedbrydning.

G

Gener: arveanlæg.

Genitalområdet: området omkring
kønsganalerne.

Glandula thyroidea: skjoldbruskkirtlen,
der styrer stofskiftet.

Glandulae parathyroideae: biskjold-
bruskkirtlerne.

Glandulae suprarenales: binyrekirtlerne,
som udskiller stresshormoner og styrer
saltbalancen.

Glomerulus: karbundt med Bowmans
kapsel.

Glukagon: et hormon, der frigør glukose
i leveren til blodet – blodsukkeret stiger.

Glukose: druesukker eller sukkerstof.

Glutenintolerans: ikke at kunne tåle
gluten.

Glykeret hæmoglobin: fortæller, hvor højt blodsukkeret cirka har været de sidste 2-3 måneder.

Glykogendepot: hvis der er overskud af sukker, oplagrer leveren sukkeret som et glykogendepot. Opstår der senere mangel på sukker, tærer man på leverens glykogendepot.

Grundbestanddele i føden: aminosyrer, monosakkarider samt fedtsyrer og monoglycerider.

H

H⁺: brint.

H₂O: vand.

Halveringstid (T_{1/2}): er den tid, der går, fra man har indtaget første dosis af et lægemiddelstof, til plasmakonzentrationen er halveret og halvdelen af lægemidlet udskilt.

Hemisfære: hjernehalvdel.

HEP A-filter: (high efficiency particulate air) et filter i støvsuger, der fjerner mindst 99,97 % af de luftbårne partikler over 0,3 mikrometer (µm) i diameter.

Hepar: leveren.

Hepatitis: leverbetændelse.

Histamin: et signalstof, som kroppen selv producerer. Histamin kan igangsætte en allergisk reaktion i kroppen. Histamin gør, at blodkarrene udvider sig, så væske træder ud i vævet, derfor hæver slimhinderne. Histamin får næsen til at

løbe, fordi den stimulerer de slimproducerende celler. Man kan få problemer med at ånde ud, fordi muskulaturen i luftvejene trækker sig sammen. Det er på grund af stoffer, der frigives sammen med histaminet. Kløe skyldes også histaminets påvirkning.

Hiv: (humant immundefektvirus) et virus, der angriber nogle af de hvide blodlegemer og medfører nedsat immunforsvar. Det kan udvikle sig til aids (acquired immunodeficiency syndrome – erhvervet immun defekt syndrom), som kan medføre, at patienten dør af relativt simple infektionssygdomme, fx tuberkulose.

Hjerteinsufficiens: utilstrækkelig hjertefunktion.

Homøostase: "balance" eller "ligevægt" i celler eller levende organismer trods skiftende ydre forhold.

Hormon: betyder stimulerende.

Hormonet EPO: hormonet erythropoietin, som styrer dannelsen af erythrocytter.

Hornhinde: øjets gennemsigtige hinde fortil.

Hospitalsinfektion: infektion, der er påført på hospitalet.

Hydrostatisk tryk: væsketryk. Blodets hydrostatiske tryk er det tryk, som blodet yder indefra på blodåren.

Hyperglykæmi: for højt blodsukker.

Hypertensio arterialis: for højt blodtryk.

Hypertension: hvileblodtryk over 140/90.

bliver de bekæmpet så effektivt, at vi ikke bliver syge.

Hypertermi: forhøjet kropstemperatur.

Impotens: rejsningsproblemer.

Hypertrophia prostatae: forstørret blærehalskirtel.

Impressiv: afasi på grund af problemer med forståelsen.

Hypofysen: kirtel i hjernen, der styrer de fleste af kroppens endokrine kirtler.

Inaktivere et lægemiddel: gøre, at lægemidlet ikke virker.

Hypoglykæmi: for lavt blodsukker.

Infarktmarkører: muskelproteiner, der frigives til blodet ved infarkt. Proteinerne er markører, fordi de kan måles i forskellige mængder i en blodprøve.

Hypotensio arterialis: for lavt blodtryk.

Infiltrat: en fortætning på røntgenbilledet.

Hypotermi: nedsat kropstemperatur.

Hypothalamus: det sted i hjernen, der styrer den overordnede hormonproduktion.

Inflammation: kroppens reaktion på en irritation eller betændelse, fx leddegigt.

Hæmoglobin: jernholdigt stof i de røde blodlegemer, der transporterer ilt i blodet.

Inkubationstid: tiden fra man bliver smittet, til sygdommen bryder ud.

Hæmostase: standsning af blødninger.

Inspiration: indånding.

Håndkøbsmedicin: medicin, som kan købes uden recept fra lægen. Kan tages uden større risiko, hvis den tages på den rigtige måde.

Insufficiens: utilstrækkelig funktion.

I

Ikke-småcellet: mindre aggressiv kræfttype.

Insulin: et hormon, der transporterer glukose fra blodet ind i cellerne – blod-sukkeret falder.

Ikterus: gulfarvning af hud og øjne.

Insulininjektion: insulin, der tilføres ved indsprøjtning (oftest i underhuden).

Ileum: tyndtarmen.

Insulinpumpe: en pumpe, der sørger for, at insulin frigives til blodbanen.

Immunitet: hvis vi bliver smittet af mikroorganismer, som vi har mødt før,

Interaktion: når et lægemiddel påvirker et andet; samspil med andre præparater.

Intestinum tenue: tyndtarm.

Intramuskulært: i musklen.

Intravenøs væskebehandling: væskebehandling, der løber direkte ind i en vene.

Intravenøst: i blodbanen.

Ioner: elektrisk ladede partikler.

Irreversibel: det modsatte af reversibel, dvs. at vejrtrækningen ikke bliver bedre, og processen kun går i én retning.

Iskæmi: nedsat blodforsyning.

K

K+: kalium.

KAD: Kateter à demeure.

Kapillærer: de blodkar, der ligger tættest på cellerne. Her udveksles ilt, næringsstoffer og affaldsstoffer mellem blodet og kroppens celler.

Katabolisme: nedbrydning af næringsstoffer.

Kateter à demeure, KAD: permanent blærekateter.

Kemoterapi: medicinsk behandling af kræft.

Kernemembran: hinde, der afgrænser kernen.

Ketonstof: stof, der dannes i leveren ud fra fedtsyrer.

Klaustrofobi: en angst for indelukkede rum og områder.

Klitoris: kilderen, som indeholder mange

sanseceller, der aktiveres ved seksuel aktivitet.

Koagulation: størkning af blodet.

Koagulation: blodets størkning.

Koagulationsfaktorer: proteiner i blodet, der får blodet til at størkne.

KOL: kronisk obstruktiv lungelidelse (rygelunger).

Kompression: sammenpresning, fx med støttebind eller kompressionsbandage.

Kontrahere: at sammentrække.

Kontraindikationer: uforenelighed med andre præparater eller tilstande.

Kontrakturer: stivhed af muskler og led, så leddene ikke kan rettes helt ud.

Koronararterie: arterie, der forsyner hjertemusklen med blod.

Kortisol: et hormon, der beskytter kroppens celler ved alvorlige skader eller langvarigt stress.

Korttidsvirkende insulin: frigives hurtigt fra injektionsstedet.

Kortvarig faste: her holdes blodsukkeret oppe ved at tære på leverens glykogen-depot (glukagon).

KRAM-principperne: Kosten skal være proteinrig før operationen og tilpasses den enkelte patient på baggrund af en ernæringscreening. Rygestop anbefales altid. Alkohol minimeres. Daglig motion anbefales.

Kreatinin: dannes ved nedbrydning af muskelcellernes energilagere.

Kromosomer: kernetråde

Kronisk: vedvarende, permanent.

Kronisk sygdom: sygdom der følger en person resten af livet, men "kontrolleres" enten medicinsk eller ved hjælp af anden behandling.

L

Laksantia: afføringsmidler.

Langtidsvirkende insulin: frigives langsomt fra injektionsstedet.

Langvarig faste/stress: her holdes blodsukkeret oppe ved, at aminosyrer fra muskelproteiner ombygges til glukose (kortisol).

Ledningsfibre: fordeler impulsen til alle hjertekammerets muskelceller, så hjertekamrenes systole begynder.

Leukocytter: hvide blodlegemer, der bekæmper infektioner.

Leukocytter: hvide blodlegemer.

Leukæmi: blodkræft, dvs. kræft der udgår fra de hvide blodlegemer.

LH: luteiniserende hormon.

Libido: kønsdrift eller seksualdrift.

Ligament: senebånd, der (i denne sammenhæng) holder æggestokkene på plads.

Lipoproteiner: transporterer fedt i blodet.

Lokale retningslinjer: beskrivelse af dit ansvars- og kompetenceområde, som din leder har udarbejdet, og som gælder der, hvor du er ansat. Her finder du også de procedurer for medicingivning, som personalet skal følge.

Lungestase: ophobning af blod i lungekredsløbet.

Lungeødem: væskeansamling i lungevævet.

Lymfe: væsken mellem cellerne.

Læsion: beskadigelse eller sår.

M

Makrofager: hvide blodceller, der forsværer kroppen mod indtrængende mikroorganismer.

Maligne lymfomer: er kræftsygdom i lymfeknuderne.

Mandler og polypper: en del af kroppens forsvar, der bekæmper bakterier, der er på vej ned i luftvejene.

Mantoux: hudtest, der viser, om man har tuberkulose.

Medicingivning: at dosere medicin, fx fordele medicin i doseringsæsker eller trække medicin op i en sprøjte, og give medicinen til patienten.

Medicinliste: en medicinliste er en oversigt, hvor man kan læse, hvilken medicin patienten får, og hvor meget, hvor længe og hvordan han skal have sin medicin.

Medulla oblongata: den forlængede rygmær, hvor en stor del af nervebanerne krydser til modsatte side.

Medulla spinalis: rygmærken.

Meiose: kønscellers celledeling.

Melæna: sort ildelugtende afføring, der indeholder størket blod fra mave-tarmkanalen.

Meninges: de tre hjernehinder.

Menopause: kvindens overgangsalder.

Metabolisk acidose: en forgiftning (acidose), hvor årsagen findes i stofskiftet (metabolisk).

Metabolisme: kemiske processer, der bidrager til opbygning og nedbrydning af næringsstoffer i kroppen.

Metastaser: spredning af kræftceller til andre steder i kroppen, dattersvulst.

Miktion: vandladning.

Millimol: en mol er en enhed for en stofmængde.

Milten: organ, der bekæmper infektioner og nedbryder gamle røde blodlegemer.

Minutvolumen: det antal liter blod, hjertet pumper ud på 1 minut.

Mitose: almindelig celledeling.

Modningsfase: en fase, hvor det nye væv bliver stærkere.

Morgenurin: den første urin, man kommer af med efter en nats søvn.

Motorisk: som har med bevægelse at gøre.

Mukopurulent ekspektorat: pus- og slimtilblandet opspyt.

Mukøst ekspektorat: skummende og slimet opspyt.

Muskelatrofi: indskumpning af musklerne.

Muskelfascie: bindevævshinde, der omgiver og adskiller musklerne.

Muskelpumpe: er når skeletmusklerne arbejder og presser blodet op mod hjertet.

Mutation af virus: arvelig forandring i arvemassen (dna) af virus.

Mycoplasma: bakterie, der kan være årsag til lungebetændelse.

Myelinskede: fedtholdig marvskede.

Myksødem: sygdom, der opstår ved for lav produktion af stofskiftehormoner.

Myokardiet: hjertemuskelvæv.

N

Na⁺: natrium.

NaCl: natriumklorid, salt.

Natpose: pose til opsamling af urin ved KAD eller topkateter.

Naturlægemidler: medicin, som indeholder stoffer, der findes i samme koncentration i naturen. Skal godkendes af Lægemiddelstyrelsen.

Nedsat insulinfølsomhed: når insulinen ikke virker effektivt på kroppens celler, og blodsukkeret stiger.

Nefron: glomerulus med tilhørende tubuli.

Neglect: problemer med at anerkende den "syge side".

Neisseria gonorrhoeae: bakterie, der forårsager gonorré.

Nekrose: vævsdød.

Nethinde: øjets inderste hinde.

Neurologisk: Neurologi er læren om nervesystemets sygdomme.

Neurologisk undersøgelse: en undersøgelse med fokus på nervesystemet og dets sygdomme.

Neurostimulatorer: mikrochips, der stimulerer nerverne.

NH₃: ammoniak.

Nitrit: nedbrydningsstof fra colibakterier.

Nitroglycerin: medicin, der anvendes i små doser ved hjertekrampe. Lægges under tungen, hvorfra medicinen hurtigt optages.

Nydannelsesfase: en fase, hvor det nye væv dannes.

Nykturi: hyppig natlig vandladning.

O

Obstipation: forstoppelse.

Okklusion: aflukning, fx når en blodprop aflukker et blodkar.

Onkogener: genetisk materiale, der ændrer sunde celler til syge kræftceller.

Operabel: mulig at fjerne ved operation.

Oprensningsfase: en fase, hvor kroppen forsøger at rydde op efter skaden.

Organeller: cellebestanddele.

Osmotiske tryk: et tryk, der er på en semipermabel membran som følge af osmose. Osmose er bevægelse af vand gennem membranen fra høj til lav vandkoncentration.

Osmotisk tryk: trykforskellen mellem to sider af en membran (fx et blodkar). Det sker, når koncentrationen af stoffer er højere på den ene side af membranen end på den anden. Når membranen er gennemtrængelig, vil der derfor sive væske fra den ene side over til den anden.

Osteoblaster: celler i knoglen, der opbygger knoglevæv.

Osteocytter: celler i knoglen, der vedligeholder knoglevæv.

Osteoklaster: celler i knoglen, der nedbryder knoglevæv.

Osteoporose (knogleskørhed): en nedsat kalkmængde i knoglerne gør dem svage.

Ovarier: æggestokke.

Overgangsepitel: vævstype, der beklæder slimhinder i urinvejene og kan strækkes i meget høj grad.

Overhydrering: for meget væske i blodbane og kroppens væv.

Overløbsinkontinens: ufrivillig vandladning, der skyldes overfyldt blære, der lækker.

Ovum: ægcelle.

Oxytocin: et hormon, der sætter fødslen i gang, styrer mælkeudskillelsen i brysterne samt giver os tillid til hinanden.

P

Pancreas: bugspytkirtel.

Pancreas-hormoner: hormoner fra bugspytkirtlen (pancreas), der styrer blodsukkeret.

Pandemi: en infektionssygdom, der nemt og hurtigt spreder sig blandt mennesker over meget store geografiske områder.

Papilla mammae: brystvorte.

Parakapillære kredsløb: et mikrokredsløb, der forløber hen over alle kapillærer. Her udveksles væske, ilt, kuldioxid og næringsstoffer mellem kapillærer og væv.

Parakapillære kredsløb: væskestrøm mellem kapillærene og vævets celler.

Paraplybegreb: begrebet dækker over flere ting.

Parathyroideahormon: hormon, der udskilles i biskjoldbruskirtlen; indgår i dannelsen af D-vitamin.

Peakflow: måling af den maksimale udåndingsluftstrøm.

Perifer neuropati: nedsat følsomhed i hænder og fødder på grund af forandringer i nerveenderne.

Perikardiet: hjertesækken.

Perkussion: lægeundersøgelse. Ved at banke på kropsoverfladen får lægen oplysninger om luftindholdet i organerne neden under.

Placenta: moderkagen.

Plak: områder i hjernen, hvor fedtskeden er ødelagt.

Plasma: den del af blodet, der ikke består af celler, men er vand og opløste stoffer.

Pleura: lungehinden.

Pneumoni: lungebetændelse.

Pollakisuri: hyppig vandladning.

Polyfarmaci: indtagelse af fem eller flere lægemidler på samme tid.

Pons: hjernebroen, hvor nervebaner forbinder lillehjernen to halvdele.

Primærtumor: den tumor, som metastaserne stammer fra.

Progesteron: kvindeligt kønshormon.

Prostata: blærehalskirtel.

Prostatahypertrofi: forstørret blærehalskirtel.

Puls: hjertefrekvensen = antal slag, hjertet slår pr. minut.

Purulent ekspektorat: pustilblandet opspyt.

Pylorus: ringmuskel, der adskiller mavesæk og tolvfingertarm.

R

Reabsorbere: (tilbage)optage, hvor det kom fra.

Rebound-effekt: et forbigående syndrom, hvor de symptomer, der førte til behandling, kommer igen i forstærket form.

Receptor: modtager for hormonet, der herefter kan påvirke cellen.

Receptorer: modtagere, der registrerer sanseindtryk. For at beskytte legemet imod ydre skader ligger smertesansens nerveender i hudens yderste lag.

Rektal: optagelse fra endetarmen.

Rectum: endetarm.

Reduktionsdeling: deling, hvor antallet af kromosomer reduceres til det halve.

Rehabilitering: en sundhedsaktivitet, som man udfører for at forhindre, at en person begrænses i sine fysiske, psykiske og sociale funktionsevner. Målet er at opnå et selvstændigt og meningsfuldt liv.

Refluks: tilbageløb.

Regnbuehinden: øjets farvede hinde, fx brun, grøn eller blå.

Regulerbar shunt: en speciel type af ventiler, som kan reguleres.

Renes: nyrer.

Renin: et enzym, der deltager i den blodtryksregulerende proces.

Reponere: sætte på plads i oprindelig stilling.

Residualurin: resturin.

Residualvolumen: den luftmængde, der findes i lungerne efter afslutningen af en normal udånding.

Resistent: modstandsdygtig.

Resorption: transport af de mindste næringsdele fra tarmen over i blodbanen.

Reversibel: patientens vejtrækning kan blive normal igen, når astmaanfaldet er ovre.

Revision: (i denne sammenhæng) fjernelse af sygt væv.

Rigiditet: stivhed.

RIK: ren intermitterende kateterisation.

S

Salpinges: æggeledere.

Screening: masseundersøgelse.

Scrotum: pungen.

Sekret: udskillelse.

Semipermeabel: delvist gennemtrængelig.

Senehinde: øjets yderste hvide hinde.

Sensorisk: noget, der har med sanserne at gøre.

Seponere: ophøre med at bruge et lægemiddel.

Seponering: ophør med behandling.

Serum: den flydende del af koaguleret blod. Det indeholder de antistoffer, som beskytter kroppen mod infektioner.

SIK: steril intermitterende kateterisation.

Sinusknuden: skaber den elektriske impuls, der starter hvert hjerteslag.

Skintigrafi: undersøgelse med tilførsel af radioaktivt stof, som koncentrerer i det organ, man vil undersøge.

Smear: en undersøgelse, hvor man bruger et skrab af celler fra livmoderhalsen til at undersøge for celleforandring (forstadie til kræft).

Småcellet: mere aggressiv kræfttype.

Sternum: brystbenet.

Stix: undersøgelse med teststrimmel, der bl.a. kan vise, om en person har blærebetændelse.

Struma: skjoldbruskkirtlen er forstørret.

Strålelegemet: årehindens forreste del.

Subcutis: underhuden.

Subkutant: under huden.

Sublingval: optagelse under tungen.

Suprapubisk kateter: topkateter, der lægges gennem huden ind i blæren.

Svækkelse: manglende balance mellem helbredstilstand, sociale rammer og egne forventninger.

Symfyse: bækkenknoglernes samlingssted fortil.

Synapsespalte: en spalte, hvor aksonet ender, og hvor impulsen overføres til næste nervecelle.

Systemisk: universel, dvs. virkning i hele kroppen. Fx ved intravenøs indgift i drop.

Systolen: hjertets arbejdsfase, hvor blodet pumpes ud af hjertet og ind i arterierne/pulsårene.

T

TED-strømper: støttestrømper, der skal forebygge emboli (blodpropper) i benene under operationen.

Testes: testikler.

Testosteron: mandligt kønshormon.

Tumor: svulst; kan være godartet eller ondartet.

Turgor: elasticitet i huden.

Tonsiller: mandlerne.

Trachea: luftrøret.

Transmitter: et stof, der binder et molekyle til en receptor.

Transmitterstof: et kemisk stof, der sørger for, at impulsen sendes videre over synapsespalten til næste nervecelle.

Transmitterstof: signalstof, der sendes fra en celle til en anden. Cellerne kommunikerer med hinanden ved hjælp af transmitterstoffer.

Traume: fysisk eller psykisk skade – her fysisk skade.

Tremor: rysten.

Trombe: en slags blodprop, der sidder det sted, den er dannet.

Trombocytter: blodplader, der lapper huller i blodkarrene.

Type 1-diabetes: sygdom, hvor der slet ikke dannes insulin, fordi betacellerne er ødelagt.

Type 2-diabetes: sygdom, der opstår, når der dannes for lidt insulin og insulin virker dårligt på kroppens celler.

Tyrotoksikose: sygdom, der opstår ved for stor produktion af stofskiftehormoner.

Tærskelværdi: højeste acceptable værdi.

U

Ulcus: sår.

Ulcus cruris: skinnebenssår.

Ultralyddoppler: måling, der viser, hvordan blodgennemstrømningen i venerne ser ud.

Umami: proteinsmag, kødsmag.

Ureter: urinleder.

Ureteres: urinledere.

Urethra: urinrør.

Urininkontinens: ufrivillig vandladning.

Urininkontinent: som ikke kan holde på vandet.

Urinstof: også kaldet carbamid – dannes fra nedbrydningen af protein.

Urinsyre: dannes ved nedbrydning af dna.

Uræmi: ophobning af urinstof i blodet.

Uterus: livmoderen.

V

Vagina: skeden.

Vaginal: optagelse fra skeden.

Vagitorier: medicin, der er beregnet til optagelse i vagina.

Varice: åreknude.

Vena cava inferior: den nedre hulvene.

Vena cava superior: den øvre hulvene.

Veneklapper: små modhager, der forhindrer, at blodet i venerne løber væk fra hjertet.

Venepumpe: hhv. en muskelpumpe og en thoraxpumpe, der begge hjælper blodet med at strømme tilbage fra venerne til hjertet.

Vener: de blodkar, der fører blodet tilbage til hjertet.

Venoler: små vener.

Ventriculus: mavesæk.

Ventrikelflimmer: hjertestop.

Ventrikelsonde: plastikslange, der lægges gennem næsen ned i mavesækken. Bruges bl.a. som aflastning af mavetarmsystemet efter operation.

Ventrikler (ental: ventrikel): hjertekammerne, der pumper blodet ud i arterierne/pulsårerne.

Ventrikler: storhjernens hulrum.

Vesica urinaria: urinblære.

Vulva: fællesbetegnelse for de ydre kvindelige kønsorganer.

Væske-vandladnings-skema: skema over væskeindtag, vandladninger og ufrivillige vandladninger.

Væsketal: viser, om væske- og saltbalancen i blodet er i orden.

Væv: samling af ens celler, der er specialiserede i samme funktion.

Ø

Ødem: ophobning af væske i vævet.

Østrogen: kvindeligt kønshormon.

Å

Åreforkalkning (arteriosklerose): aflejring af fedt og kalk på arteriernes inderside, der efterhånden hindrer normal blodstrøm gennem arterierne.

Årehinde: øjets hinde, der indeholder blodkar.